

AKADEMIJIN KNJIŽNIČAR IVAN KRSTITELJ TKALČIĆ

Ivica Zvonar
Odsjek za povijesne znanosti
ZPDZ HAZU
Zagreb

UDK 930-05:023.5 Tkalčić, I.
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 2.9.2008.
Prihvaćeno: 13.05.2009.

U hrvatskoj je publicistici i historiografiji napisan niz radova o Ivanu Krstitelju Tkalčiću, ali tek u novije vrijeme javio se interes za njegovo knjižničarsko djelovanje. Zato autor u ovome radu, na temelju dostupnog arhivskog gradiva i postojeće znanstvene literature, analizira djelovanje Ivana Krstitelja Tkalčića u razdoblju od 1882. do 1892. godine, kada je obnašao službu knjižničara Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. U tom kontekstu nastoji se ovim kratkim prilogom doprinijeti boljem poznavanju još uvijek nedovoljno istražene povijesti hrvatskog knjižničarstva.

Ključne riječi: Ivan Krstitelj Tkalčić, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, knjižničarstvo, 19. st., hrvatska povijest

Osnovni podaci iz životopisa

Ivan Krstitelj Tkalčić rođen je 4. svibnja 1840. u Novoj Vesi u Zagrebu. Školovanje je započeo u pučkoj gradskoj školi na Gornjem gradu, a nastavio na carsko-kraljevskoj zagrebačkoj akademičkoj gimnaziji. Nakon završenog šestog gimnazijskog razreda stupio je u jesen 1855. u Zagrebačko sjemenište, a od 1857. član je zajednice u Nadbiskupskom sjemeništu u Zagrebu. Bogoslovlje je završio 1861. godine. Potom je kratko obnašao pisarsku službu u Nadbiskupskom uredu. Svećenički red primio je 7. rujna 1862., a mladu misu slavio je 14. rujna u rodnoj novoveškoj Župi sv. Ivana Krstitelja. Od 1862. do 1867. bio je kapelan u Sisku, a 10. listopada 1867. imenovan je članom Zbora prebendara zagrebačke prvostolnice. U kuriji sv. Kuzme i Damjana u Novoj Vesi br. 14 živio je od 1869. pa do svoje smrti 11. svibnja 1905. godine.

Već u gimnazijskoj dobi I. Kr. Tkalčić pokazao je naklonost za pisanu riječ i interes za rasprave iz povijesti, a u tom razdoblju objavio je i svoje prve radove. Kao kapelan u Sisku proučavao je rimske iskopine, te je stvorio lijepu numizmatičku

zbirku. Dio nalaza poklonio je Narodnom muzeju u Zagrebu. Godine 1866. objavio je povijesnu pripovijest *Severila ili slika iz progonstva kršćanah u Sisku*. Zbog sklonosti prema istraživanju povijesti i pisanju historiografskih radova, želio je biti što bliže Zagrebu, kako bi mogao uspješnije nastaviti s radom i učenjem. Zato je uputio molbu Prvostolnom kaptolu zagrebačkom da ga imenuje prebendarom. Dolaskom u Zagreb Tkalčić je vršio niz službi na Kaptolu – bio je podsakristan (1868. – 1873.), pisar (1868. – 1870.), pomoćnik arhivara (1868. – 1869.) te arhivar i registrator (1869. – 1880.). Osim istraživanja u Kaptolskom arhivu, Tkalčić je 1873. istraživao u arhivima u Zadru i Splitu te 1875. u Dubrovniku. Uspješnu dugogodišnju suradnju razvio je i s Jugoslavenskom akademijom znanosti i umjetnosti – godine 1868. postao je povjerenik Zemaljskog narodnog muzeja, od 1875. do 1883. bio je dopisni član, a od 1883. pa do smrti i pravi član Akademije. Bio je i član Akademijina Odbora za izdavanje povijesnih i pravnih spomenika, a od 1882. do 1892. obnašao je službu knjižničara, te od 1882. do 1896. i službu arhivara. Usto, Tkalčić je kao hrvatski rodoljub i “obzoraš” bio aktivan i u društveno-političkom životu kao zastupnik u Gradskoj skupštini Zagreba te kao nadzornik gradske ubožnice u Novoj Vesi. Sudjelovao je u radu Društva sv. Jeronima, Društva za jugoslavensku povjestnicu i starine, te Hrvatskog arheološkog društva, ali i nekih drugih društava.¹ S mnogim je poznatim osobama iz hrvatskog političkog i društvenog života svojega vremena – poput Gjura Deželića, Ivana Kukuljevića, Milivoja Šrepela, Augusta Šenoe, Tadije Smičiklase, biskupa Josipa Jurja Strossmayera i drugih – prijateljevao ili pak surađivao, a o tome zorno svjedoči sačuvana korespondencija iz njegove ostavštine koja se čuva u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.² U hrvatskoj historiografiji Tkalčić je ostao ponajprije upamćen po objavljivanju jedanaest svezaka serije *Povjestni spomenici slob. kralj. grada Zagreba*, u kojima je objelodanio arhivsko gradivo važno za bolje poznavanje srednjovjekovne povijesti Zagreba. Spomen-ploču Ivanu Krstitelju Tkalčiću, u znak zahvalnosti za sve dobro što je učinio za svoj narod i domovinu, postavila je 1910. Družba Braće hrvatskog zmaja na njegovoj rodnoj kući u Novoj Vesi 41, a 1991. je Družba u suradnji s Zborom prebendara prvostolne crkve zagrebačke podigla i spomen-ploču na kuriji u Novoj Vesi 14 u Zagrebu, gdje je dugi niz godina živio i radio.³

¹ Za detaljniji uvid u životopisne podatke Ivana Krstitelja Tkalčića usp. Stjepan Razum, Životopis Ivana Krstitelja Tkalčića, *Tkalčić: Godišnjak Društva za povjestnicu Zagrebačke nadbiskupije* (dalje: *Tkalčić*), br. 1, Zagreb 1997., str. 46 – 103. Također, o Tkalčićevu životu i djelovanju usp. Stjepan Razum (ur.), *Život i djela Ivana Krstitelja Tkalčića: zbornik radova znanstvenoga skupa o 100. obljetnici smrti Ivana Krstitelja Tkalčića “Život i djela Ivana Krstitelja Tkalčića”*, Zagreb, 24. svibnja 2005., Zagreb 2006.

² Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (dalje: AHazu), Ostavština Ivana Krstitelja Tkalčića, sign.: XV-9/A, B.

³ O tome usp. Juraj Kolaric, Spomen-ploče povjesničarima Zagrebačke nadbiskupije Ivanu Krstitelju Tkalčiću (1840. – 1905.) i Janku Barleu (1869. – 1941.), *Tkalčić*, br. 1, Zagreb 1997., str. 467–485.

Akademijin knjižničar

U hrvatskoj publicistici i historiografiji objavljen je niz priloga o životu i djelovanju Ivana Krstitelja Tkalčića,⁴ ali se tek u tri rada u novije vrijeme ukratko tematizira njegova knjižničarska djelatnost. Naime, istraživanja koja se tiču povijesti knjižnica i uloge pojedinih istaknutih knjižničara na hrvatskom prostoru ima vrlo malo. Interes profesionalnih historičara za teme ovoga tipa gotovo je zanemariv, a i u knjižničarskoj zajednici istraživanja su relativno rijetka.⁵

O knjižničarskoj i arhivarskoj djelatnosti I. Kr. Tkalčića u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu s historiografskog je gledišta u opširnoj raspravi o njegovu životu i radu prvi u osnovnim crtama korisne podatke donio Stjepan Razum,⁶ a s knjižničarske je pozicije o Tkalčiću u okviru svojih razmatranja o povijesti Akademijine knjižnice sažeto i pregledno pisala Jelica Leščić.⁷

Tkalčić je, kako je već spomenuto, od 1882. do 1892. bio knjižničar Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Izvori za istraživanje Tkalčićeva knjižničarskog djelovanja u Akademiji nalaze se u *Ljetopisima JAZU* te u korespondenciji sačuvanoj u njegovoj rukopisnoj ostavštini u arhivu Hrvatske akademije, ali treba upozoriti na to da su podaci relativno oskudni. Stoga nije moguće potpuno rekonstruirati njegov knjižničarski rad. Pri tome treba znati da su dokumenti koji se tiču poslovanja Akademijine knjižnice dosta šturi, a inventarne knjige knjižnoga fonda postoje tek za razdoblje od 1936. godine i nadalje. Skučeni prostor, bez primjerene čitaonice i pouzdanog knjižnog kataloga, nedostatak profesionalnog knjižničara i odgovarajućeg stručnog osoblja te skromna novčana sredstva znatno su otežavali djelovanje knjižničara i razvoj knjižnice od njezina utemeljenja pa sve do sredine 20. stoljeća.

Predsjednik JAZU dr. Franjo Rački i tajnik Gjuro Daničić uputili su 17. lipnja 1868. Tkalčiću pismo u kojem ga izvještavaju da je Akademija, radi što bolje uprave i razvoja Zemaljskoga narodnog muzeja u Zagrebu, imenovala povjerenike koji su trebali biti posrednici između naroda i muzeja u prikupljanju vrijednih predmeta. Tako je za povjerenika bio imenovan i Tkalčić, pa su Rački i Daničić tim pismom izrazili nadu da će on “ovo imenovanje rado primiti i podupirati ju (Akademiju,

⁴ Vidi bilj. 1.

⁵ Iskorak na tom polju svojim su radovima u monografskoj formi ili pak u znanstvenoj periodici učinili Eva Verona, Matko Rojnić, Aleksandar Stipčević, Dora Sečić te u novije vrijeme Jelica Leščić i Ivica Zvonar.

⁶ Stjepan Razum kratko je opisao tijek Tkalčićeve knjižničarske službe u Akademiji, a na temelju arhivskih izvora iz njegove rukopisne ostavštine posebice je ukazao na njegov rad s korisnicima. Usp. Razum, *Životopis Ivana Krstitelja Tkalčića*, str. 111–119.

⁷ Jelica Leščić ukratko je obradila nekoliko segmenata Tkalčićeve knjižničarske službe (popisivanje fonda, izrada kataloga, rad s korisnicima). Usp. Jelica Leščić, *Povijest Knjižnice Jugoslavenske (sada Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti 1867.-1918.*, magistarski rad, Zagreb 1998., str. 55–57, 80–82. Također, usp. *Ista*, *Povijest Knjižnice Hrvatske (ondašnje Jugoslavenske) akademije znanosti i umjetnosti 1867.-1918.*, *Povijesni prilozi*, br. 21, Zagreb 2001., str. 183–219.

op. I. Z.), koliko možete, da se arheolozičke i prirodoslovne sbirke tako i knjižnica zemaljskoga narodnoga muzeja umnože, popune i razšire”.⁸ Taj podatak možda bi mogao ukazivati i na prvi Tkalčićev svojevrsni “knjižničarski angažman” u Akademiji.

U *Ljetopisima JAZU* može se u određenoj mjeri pratiti rad knjižnice i njezinih knjižničara. Tako se u *Ljetopisu* koji donosi osvrt na razdoblje od 1867. do 1877. može vidjeti da je knjižnica koncem 1876. imala “12.098 djela u 18.118 knjiga, u arhivu do 1250 kodeksa i do 15.000 listina u 53 velika kartona”.⁹ U sljedećem desetljeću, u razdoblju od 1877. do 1887., broj knjiga “narasao je do 25.000 svezaka”, a zbirka rukopisa, “ta najdragocjenija čest akademijske knjižnice, povećala se je znamenito (...) sa više kodeksa i mnogo tisuća listina”.¹⁰ Zato je Akademija nastojala “da se knjižnica uredi i za javnu porabu otvori”, pa je na sjednici 26. veljače 1882. donijela pravila za korištenje knjiga i rukopisa, a uskoro je bio i imenovan knjižničar.¹¹ Svojevrsna “otežavajuća” okolnost za funkcioniranje knjižnice i rad knjižničara ogledala se u činjenici da su Akademijin arhiv i knjižnica do 1892. djelovali zajedno, pa je “funkciju knjižničara i arhivara obnašala ista osoba”.¹² Nakon što je profesor pravne povijesti na Zagrebačkom sveučilištu i akademik Jaromil Hanel, kojemu je dužnost Akademijina knjižničara bila tek usputna djelatnost, otišao u Prag, trebalo je potražiti novoga knjižničara.¹³ Stoga je F. Rački 23. svibnja 1882. uputio Tkalčiću pismo u kojem ga obavještava da ga je Akademija ovlastila “dogovarati se s Vami: jeste li i pod kojimi uvjeti voljni preuzeti službu akademičkoga knjižničara”.¹⁴ Naime, knjižnica je bila smještena u novim sobama, a prethodnih godina stiglo je mnogo knjiga koje nisu bile obrađene, pa “jedna od glavnih zadaća bila bi, da polagano uredi i popiše knjige, a i rukopise. Ne manje je važno za porabu knjižnice da knjižničar bude u stalno vrijeme u knjižnici, u kojoj bila bi čitao-nica otvorena obćinstvu”.¹⁵ U dopisu od 10. srpnja 1882. Tkalčić je odgovorio da je “službu akademičkoga knjižničara i arkivariata” spreman preuzeti “uz dužnosti i zadaću, kako to propisuju pravila glede uredjenja knjižnice”.¹⁶ Uz to, napomenuo je da “svaki dan od 10 do 1 sat mogu posvetiti ovoj službi”, a glede plaće napisao je da bi pristao na 400 for. godišnje, jer će sam uređivati knjižnicu i pisati kataloge.¹⁷ Rački je 20. listopada 1882. javio Tkalčiću da Akademija prihvaća njegove uvjete,

⁸ AHAZU, XV-9/B, br. 11j.

⁹ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* (dalje: *Ljetopis*), sv. 1 (1867. – 1877.), Zagreb 1877., str. 12.

¹⁰ *Ljetopis*, sv. 2 (1877. – 1888.), Zagreb 1888., str. 9.

¹¹ Na ist. mj.

¹² Lešćić, *Povijest Knjižnice*, str. 193.

¹³ Na ist. mj.

¹⁴ AHAZU, XV-9/B, br. 11s.

¹⁵ Na ist. mj.

¹⁶ AHAZU, Registratura, br. 169 (20.10.1882.).

¹⁷ Na ist. mj.

te ga imenuje knjižničarom, a u svezi modaliteta rada upućuje ga da se dogovori s Predsjedništvom Akademije.¹⁸

Za Akademijinu knjižnicu Tkalčić je prema naputku Akademijina pokrovitelja biskupa Strossmayera povremeno kupovao od zagrebačkih i inozemnih knjižara određene publikacije.¹⁹ Fond knjižnice s godinama je rastao, jer je Akademija dio vrijedne građe i rukopisa dobila na dar ili nabavljala kupnjom, a stalno se povećavala razmjena publikacija sa znanstvenim i kulturnim ustanovama u zemlji i svijetu. Primjerice, u izvještaju tajnika dr. Petra Matkovića za godinu 1888. navodi se da je fond knjižnice povećan za 2.500 svezaka, i to ponajviše zamjenom sa srodnim institucijama. “Što se nutarnjeg uređenja knjižnice tiče, nastavljao se i minule godine novi popis, te nada je, da će tečajem ove akademijske godine jedna soba podpuno na novo popisana i uređena biti. Knjižnica bijaše po običaju otvorena svaki dan, te su se njom služili strukovnjaci i mnogi sveučilišni građani.”²⁰ Izvještaji o radu Akademije, u kojima se donosi i izvještaj o stanju knjižnice, i sljedećih godina u osnovi ponavljaju gore citiranu formulaciju o daljnjem rastu knjižnog fonda, nastavku rada na popisivanju publikacija i dostupnosti knjižnice korisnicima.²¹

Tkalčić je očito u prvim godinama svojega rada, barem prema podacima iz *Ljetopisa JAZU*, uspio kao Akademijin knjižničar i arhivar popisati rukopise, “izuzam izprava i listine, koje su pak sustavno uređjene”, a bile su popisane i dotad neupisane knjige, te se “prešlo i na novu katalogizaciju, koja će se s vremenom iz nova preduzeti i dovršiti”.²² No na skupnoj sjednici Akademije održanoj 22. lipnja 1890. “potaknuto je pitanje o katalogiziranju akademijske biblioteke. Pošto se je priznala potreba osim ceduljnog još i potpunoga, abecednoga odnosno inventarnoga kataloga, izabran bi odbor, naime gg. akademici I. Tkalčić, T. Smičiklas i dr. G. Janeček, koji će ovo pitanje svestrano proučiti i akademiji što prije dotične predloge podastrijeti.”²³ Ne može se sa sigurnošću reći što je taj odbor u tom smislu ostvario, ali na kraju Tkalčićeva upravljanja Akademijinom knjižnicom knjižnica je zapremala “4 velike dvorane pune knjigah”, a bila je i “na cedulje popisana, da se pomoći cedulja knjige za porabu mogu naći”.²⁴ Korisnici su rabili taj sustav za pronalaženje knjiga, “premda je akademija želila, da knjižnica, dok se iznova sustavno ne popiše i ne inventira, bude samo akademikom pristupna”.²⁵ Iz toga bi se moglo zaključiti da, unatoč Tkalčićevu radu i trudu

¹⁸ AHAZU, XV-9/B, br. 11t.

¹⁹ Ferdo Šišić, *Korespondencija Rački – Strossmayer*, knj. 3, Zagreb 1930., str. 294 i 347.

²⁰ *Ljetopis*, sv. 3, Zagreb 1888., str. 114.

²¹ *Ljetopis*, sv. 4, Zagreb 1889., str. 102–103; sv. 5, 1890., str. 108–109; sv. 6, 1891., str. 118–121; sv. 7, 1892., str. 104–105.

²² *Ljetopis*, sv. 2, str. 9–10.

²³ *Ljetopis*, sv. 5, str. 66.

²⁴ *Ljetopis*, sv. 7, str. 105.

²⁵ Na ist. mj.

na poslovima oko sređivanja knjižnice kroz razdoblje od deset godina, ipak nije čitav fond bio u potpunosti na zadovoljavajući način uređen. Dakle, Tkalčić je u Akademijinoj knjižnici, koja je imala odgovarajuća pravila o radu, te se “djelomice otvorila javnosti”, sam radio svakoga radnog dana po tri sata, ali to s obzirom na bogatstvo fonda i opseg posla nije bilo dovoljno za kvalitetno osiguranje knjižničnoga poslovanja (nabavu, inventarizaciju i katalogizaciju građe, posudbu i dr.), jer knjižnica je 1892., na kraju Tkalčićeve službe, imala “30.000 listina i do 20.000 djela”.²⁶

Uvid u stanje u kojoj je mjeri Akademija u Tkalčićevo vrijeme financijski pomagala rad i razvoj knjižnice i arhiva može se u određenoj mjeri dobiti iz izvještaja u *Ljetopisima JAZU*. Prvi se put izvještaj “o razhodu jugoslavenske akademije” u kojem se spominje i izdvajanje za knjižnicu donosi za 1887. godinu, jer tada je u stavci koja je glasila “Knjižnica i arkiv: plaća knjižničaru, knjige, časopisi i rukopisi” bilo navedeno da je utrošeno “930 for. 83 nč.”.²⁷ Za sljedeću godinu bilo je potrošeno “887 for. 52 n.”.²⁸ Godine 1889. stavka za knjižnicu i arhiv iznosila je “805 for. 40.”,²⁹ a godinu kasnije bilo je utrošeno “783 for. 12 n.”.³⁰ Izdaci u 1891. bili su nešto veći i iznosili su “1098 for. 83 nč.”.³¹ Radi uveza knjiga i uređivanja arhiva za rukopise, izdaci su 1892. bili još nešto povećani, pa su iznosili “1351 for. 09 nč.”.³² U vrijeme kada je Tkalčić bio na čelu Akademijine knjižnice i arhiva, troškovi za ta dva Akademija zavoda iznosili su u prosjeku 5% godišnjih troškova Akademije.³³ No plaća za knjižničara bila je 400 for. godišnje, a ostatak novca u nekom se omjeru, ne može se točno reći u kojem, koristio za rad knjižnice i arhiva.

U obavljanju knjižničarske i arhivske službe u Akademiji Tkalčić je mnogima bio na usluzi.³⁴ Posuđivao je knjige,³⁵ posredovao u nabavi Akademijinih izdanja³⁶ te sudjelovao u preuzimanju privatnih knjižnica nakon smrti pojedinih akademika,³⁷

²⁶ Lešćić, *Povijest Knjižnice*, str. 198, 208.

²⁷ *Ljetopis*, sv. 3, str. 62.

²⁸ *Ljetopis*, sv. 4, str. 59.

²⁹ *Ljetopis*, sv. 5, str. 64.

³⁰ *Ljetopis*, sv. 6, str. 66.

³¹ *Ljetopis*, sv. 7, str. 55.

³² *Ljetopis*, sv. 8, Zagreb 1893., str. 22–23.

³³ Nešto drugačiji podatak za nešto duži period spominje Jelica Lešćić, koja navodi da su do *Ljetopisa* 14 iz 1899. izdaci iznosili “oko 10% ukupnih troškova Akademije”. Usp. Lešćić, *Povijest Knjižnice*, str. 191–192.

³⁴ Razum, *Životopis Ivana Krstitelja Tkalčića*, str. 111–113.

³⁵ Pismo K. Subotića (Zagreb, 31.12.1890.) – usp. AHAZU, XV-9/A, br. 155.

³⁶ Npr. vidi sačuvane molbe M. Ševića (Zadar, 3.12.1888.) i Z. Tkaleca (Fužine, 26.2.1896.) u Tkalčićevoj ostavštini. Usp. AHAZU, XV-9/A, br. 161 i 168.

³⁷ I. Tkalčić je, kako je vidljivo iz njegove korespondencije s F. Račkim u kolovozu 1889. godine, nakon smrti I. Kukuljevića Sakcinskoga sudjelovao u preuzimanju njegove knjižnice. O tome usp. AHAZU, XV-9/A, br. 135/1, 2.

a nije se libio i opomenuti korisnike, poput uvaženog I. Kukuljevića Skacinskog, da vrate posuđene rukopise.³⁸ Za pomoć u istraživanju obraćali su mu se mnogi korisnici, prijatelji i kolege – T. Smičiklas³⁹ i E. Fermendžin⁴⁰ te pobratim Vid Vuletić-Vukasović,⁴¹ a fra Lujo Marun iz Knina uputio je 17. listopada 1891. Tkalčiću pismo u kojem ga moli “za što skoriju odpremu knjiga jugoslavenske akademije namjenjenih našem starinarskomu društvu”, te se usput interesira nalazi li se u kaptolskoj knjižnici otisak pečata Kninskoga kaptola sv. Bartula.⁴² Također, u Tkalčićevo vrijeme razmjena Akademijinih izdanja s drugim ustanovama prilično se povećala, pa je i to zahtijevalo stanovit dodatni angažman knjižničara.

Godine 1892. Tkalčić je preuzeo službu voditelja arhiva, a na mjestu knjižničara naslijedio ga je akademik Kosta Vojnović. Na skupnoj sjednici održanoj 6. ožujka 1892. bio je pročitana i uzeta na znanje zapisnik o predaji knjižnice novom knjižničaru, a tom prigodom “Akademija podjeljuje absolutorij bivšemu knjižničaru Iv. Tkalčiću, te mu se zahvaljuje radi revnog poslovanja”.⁴³

U knjižničarskom poslu Tkalčić je bio samouk, a u srednjoeuropskom znanstvenom i kulturnom okružju u to je vrijeme česta pojava da službu knjižničara obavljaju pojedini sveučilišni profesori ili istaknuti znanstvenici, jer je stručnih knjižničara bilo malo.⁴⁴ Na tom je tragu vjerojatno i Tkalčić, uz dobru volju te interes za knjigu i istraživački rad, prihvatio službu knjižničara u Akademiji. Stoga, postavlja se pitanje u kojoj je mjeri njega knjižničarstvo zanimalo kao poziv, odnosno legitimno je upitati se nije li se on bavio knjižničarskim poslom zato da bi mogao biti što bliže izvorima i literaturi koja mu je bila potrebna za historiografske radove.⁴⁵ U vrijeme kada je bio Akademijin knjižničar u Zagrebu je na čelu Kraljevske sveučilišne knjižnice bio jedan od najvrsnijih hrvatskih knjižničara Ivan Kostrenčić, ali ni u Tkalčićevoj, kao ni u Kostrenčićevoj, rukopisnoj ostavštini nema tragova koji bi upućivali na njihovu suradnju na knjižničarskom planu.⁴⁶ U Tkalčićevoj ostavštini isto tako nema tragova

³⁸ AHAZU, Registratura, br. 59 (29.3.1883.).

³⁹ AHAZU, XV-9/A, br. 150/3.

⁴⁰ AHAZU, XV-9/A, br. 37/1, 2.

⁴¹ AHAZU, XV-9/A, br. 179/3.

⁴² AHAZU, XV-9/A, br. 98/2. Također, usp. Marunovo pismo od 14.2.1896., AHAZU, XV-9/A, br. 98/3.

⁴³ *Ljetopis*, sv. 7, 1892., str. 58.

⁴⁴ O položaju knjižničara i razvoju knjižničarstva na srednjoeuropskom prostoru koncem 19. st. usp. Ivica Zvonar, Nastojanja Ivana Kostrenčića oko poboljšanja statusa knjižničara u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu krajem 19. i početkom 20. stoljeća, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. 20, Zagreb 2002., str. 269–286.

⁴⁵ Stjepan Razum u tom kontekstu napominje da Tkalčić kao Akademijin knjižničar i arhivar, u odnosu na službu arhivara Prvostolnog kaptola zagrebačkog, nije u materijalnom pogledu napredovao, “ali se u ovom poslu mogao nadati nečem drugom, a to je promaknuće u pravog akademijinog člana”. Usp. Razum, *Životopis Ivana Krstitelja Tkalčića*, str. 106.

⁴⁶ O Kostrenčićevoj rukopisnoj ostavštini usp. Rukopisna ostavština Ivana Kostrenčića u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti = The Ivan Kostrenčić Papers in the Archives of the Croatian

da je on oko stručnih pitanja knjižničarskog poslovanja kontaktirao nekoga od inozemnih ili domaćih knjižničara.⁴⁷

U Tkalčićev "knjižničarski opus" – premda to dijelom izlazi iz okvira ovoga rada, ali zorno pokazuje njegovu skrb za knjigu i knjižnicu – treba ubrojiti i njegovo protivljenje 1902. godine u svezi ideje o ujedinjenju "dijecezanske knjižnice", koju je u 17. st. utemeljio zagrebački biskup Aleksandar Mikulić, i Sveučilišne knjižnice u Zagrebu.⁴⁸ Svoje radove i slike te privatnu knjižnicu i arhivske rukopise Tkalčić je oporučno ostavio Akademiji.⁴⁹

Zaključak

Ivan Krstitelj Tkalčić od 1882. do 1892. bio je knjižničar Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. U knjižničarskom poslu bio je samouk, a u srednjoeuropskom znanstvenom i kulturnom okružju u tom razdoblju česta je pojava da su službu knjižničara obavljali sveučilišni profesori ili istaknuti znanstvenici, jer je stručnih knjižničara bilo malo. Na tom je tragu vjerojatno i Tkalčić, uz dobru volju te interes za knjigu i istraživački rad, prihvatio službu knjižničara u Akademiji. U prvim godinama svojega rada, barem prema podacima iz *Ljetopisa JAZU*, uspio je uvesti red u knjižnici te započeti rad na katalogu, ali unatoč njegovu radu i trudu na poslovima oko sređivanja knjižnice, ipak nije na kraju njegova mandata čitav fond bio u potpunosti na zadovoljavajući način uređen. U obavljanju knjižničarske i arhivarske službe u Akademiji Tkalčić je mnogima bio na usluzi. Posuđivao je knjige, posredovao u nabavi Akademijinih izdanja te sudjelovao u preuzimanju privatnih knjižnica nakon smrti pojedinih akademika, a nije se libio i opomenuti neuredne korisnike. Na mjestu knjižničara naslijedio ga je 1892. akademik Kosta Vojnović, a Tkalčić je tada preuzeo službu voditelja arhiva. Tom prigodom Akademija mu je zahvalila za dotadašnje "revno poslovanje".

Academy of Sciences and Arts in Zagreb, u: 400. obljetnica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu [Elektronička građa] : zbornik radova sa znanstveno-stručnog skupa, Zagreb, 9. - 11. svibnja 2007. = 400th anniversary of the National and University Library in Zagreb : proceedings of the scientific conference, Zagreb, 9th - 11th May 2007, ur. Mirna Willer, Zagreb 2007., str. 51–65. Premda Franjo Rački u pismu upućenom 1881. Strossmayeru spominje da su se Tkalčić i Kostrenčić poznavali, te da je Kostrenčić povremeno bio u Tkalčićevoj kuriji gost na ručku ili večeri. Usp. Šišić. *Korespondencija*, knj. 2, str. 421.

⁴⁷ U tom je kontekstu Jelica Leščić ustvrdila da Akademijini knjižničari u ovom razdoblju nisu pokazivali interes za stručnu knjižničarsku literaturu, koja bi im mogla biti pomoć u radu. Usp. Leščić, *Povijest Knjižnice*, str. 208.

⁴⁸ Dane Gruber, Ivan Krstitelj Tkalčić, *Ljetopis*, sv. 20, Zagreb 1906., str. 149.

⁴⁹ Razum, *Životopis Ivana Krstitelja Tkalčića*, str. 109–110.

Slika 1. Ivan Krstitelj Tkalčić, portret iz *Ljetopisa Akademije* za 1905. godinu

Ivica Zvonar

Ivan Krstitelj Tkalčić, the Librarian of the Academy

Summary

There are a number of works on the biography and work of Ivan Krstitelj Tkalčić in Croatian historiography and journalism, but only in the most recent period has there appeared any interest in his activity as a librarian. In this context, this short paper tries to contribute to the better knowledge of a still not sufficiently discussed history of Croatian librarianship.

The author, based on the accessible archival sources and previous scholarly literature, analyses the activity of Ivan Krstitelj Tkalčić in the period from 1882 to 1892, when he held the position of the librarian of the Yugoslav Academy of Sciences and Arts (*Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti*) in Zagreb. In that line of work he was an autodidact, but he accepted that position with good will and an interest in books and scholarly research. In the first years of his service, he succeeded in introducing order there and started to work on the catalogue. However, in spite of Tkalčić's diligence and efforts towards the task of putting the library in order, because of a number of unfavourable circumstances (such as problems with space, short working hours, a number of other obligations, and so on), even at the end of his mandate the whole library stock had still not been fully and satisfactorily put in order.

Key words: Ivan Krstitelj Tkalčić, Yugoslav Academy of Sciences and Arts (*Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti*), librarianship, the nineteenth century, Croatian history

GRAĐA

